

دکتر حمید رفیعی هنر

عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛**سپید شهید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)**

حاج قاسم، طهارت، قداست، سلامت

خبر شهادت سردار رشید اسلام؛ حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه) تن‌های خفته را نه؛ که جان‌های غفلت زده را بیدار کرده است. در این چند روزی که از شهادت این «مرد» می‌گذرد (سیزدهم دیماه سال نود و هشت) دائماً از خود سوال می‌کردم چرا نمی‌توانم با نظریه‌های موجود روان‌شناختی تحلیلی از شخصیت این مرد الهی ارائه دهم؟

«آیا او را در قالب ویژگی‌های انسان خودشکופا باید تحلیل کرد؟»

«آیا تیپ‌های شخصیتی سالم را باید دنبال کرد؟»

«آیا توانمندی‌های مثبت را باید در او یافت؟»

حتی به کتب روان‌شناسی اجتماعی هم مراجعه کردم شاید در ذیل مباحث «عوامل جاذبه‌های میان فردی» یا «عوامل نفوذ اجتماعی» بشود چیزی یافت اما نیافتم! نه اینکه چیزی نیافتم؛ در خور شخصیت ایشان نیافتم! «چه می‌شود انسانی به مراحل از تحول و تعالی می‌رسد؛ چون حاج قاسم؟» ناگاه متفطن به پژوهشی شدم که چند سال پیش در زمینه «سلامت روان» از منظر اسلام انجام داده بودم.

عجب! خدایا این بحث، چقدر تناسب دارد با شخصیت حاج قاسم! گفتم بگذار چند سطر بنویسم به قصد قربت، شاید روح متاله حاج قاسم دستگیری کند از ما، و دستی برآرد و ما خاک‌نشینان را تحرکی بخشد!

اجازه می‌خواهم بخشی از این پژوهش را به محضر شما تقدیم کنم:

موضوع سلامت روان در اندیشه اسلامی را باید در مفاهیمی چون «سلامت نفس»، «سلامت قلب»، «سلامت روح»، و «سلامت عقل» جستجو کرد. نگارنده طی پژوهش مورد اشاره

(<http://ravanshenasi.nashriyat.ir/node/456>) ابتدا حداقل ۱۵ مطالعه در زمینه «سلامت روان»

در میان پژوهشگران جهان اسلام را مورد بررسی و تحلیل قرار داده؛ و سپس با انتخاب نوزده مفهوم مستقیم و غیرمستقیم از مهم‌ترین مفاهیم حوزه «سلامت» و حوزه «مرض» در منابع اسلامی («صحت»،

دکتر حمید رفیعی هنر
عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛
سپهد شهبید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)

«راحت»، «سلامت»، «عافیت»، «نجات»، «طهارت»، «قداست»، «مرض»، «سقم»، «وجع»، «داء»، «آفت»، «زمانت»، «ألم»، «عاهت»، «بلاء»، «تعب»، «هلاکت»، و «عجز»، آنها را در قالب شاخص‌های هفتگانه (معنای لغوی، قلمرو مفهوم در ابعاد جسمی و روانی، گستره مفهوم در دنیا و آخرت، تعامل مفاهیمی، تقابل مفاهیمی، معنای اصطلاحی بر اساس تحلیل دینی، و نقش تبیینی مفهوم در سلامت یا بیماری) مورد بررسی قرار داده؛ سپس به ارتباط‌شناسی مفاهیم مذکور پرداخته، و در نهایت با شناسایی عناصر کلیدی، مدل مفهومی سلامت روان بر اساس منابع اسلامی را ارائه داده است.

حاصل پژوهش چه شد؟ حاصل این شد که سه عنصر کلیدی محورهای (سلامت روان) در اندیشه اسلامی هستند. آن سه عنصر عبارتند از:

«توانایی»

«معیارپذیری توحیدی»

«سازش‌پذیری توحیدی»

سلامت روان در اندیشه اسلامی در یک . . .

سلامت روان در اندیشه اسلامی در یک پیوستار قرار خواهد گرفت از «سلامت» آغاز می‌شود، از «طهارت» عبور می‌کند و به «قداست» می‌رسد!

طهارت؟!!

قداست؟!!

آری طهارت و قداست!

طهارت و قداست کامل‌ترین مراحل سلامت در منظر اسلامی هستند؛ همان چیزهایی که معنای آن‌را نمی‌فهمیم ما؛ همان مراحلی که نمی‌رسند به آن؛ جز ملازمان «عصمت» و افرادی که تالی‌تِلُو (پیرو راه) «معصوم» اند!

سردار سلیمانی، سلامت، طهارت، قداست، روانشناسی اسلامی

دکتر حمید رفیعی هنر

عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

**تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛
سپید شهید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)**

بگذارید کمی بیشتر توضیح دهم:

بر اساس این پژوهش، «سلامت» به جدا بودن از امیال، رفتار، و باورهایی که با اهداف متعالی فرد در تعارض اند اشاره دارد. با این حال به دلیل پیوند دائم مفهوم سلامت دین و دنیا در منابع اسلامی نمی‌توان این دو را از هم مجزا نمود، و باید به یکی از دو فرض ذیل قائل شد:

-یا باید با رویکرد مقوله‌ای به سلامت، سلامت معنوی (که با تعابیر سلامت در دین یا سلامت در آخرت در منابع اسلامی آمده) را یک مقوله در کنار دیگر مقوله‌های سلامت روان (سلامت زیستی، روانی، اجتماعی) دانسته؛ اما به دلیل پیوند محکم آن با دیگر مقولات، از «سلامت روانی-معنوی» در اسلام سخن گفت،

-و یا با یک رویکرد پیوستاری، سلامت را در دامنه‌ای از سلامت در دنیا تا سلامت در آخرت گسترش یافته دیده، و سلامت معنوی را «سلامت کامل» تلقی کرد که دین اسلام، خواهان تلاش افراد در دست‌یابی به آن می‌باشد. این موضوع در تبیین مفهوم «طهارت» بیشتر قابل بررسی است.

اجازه بدهید کمی درباره مفهوم طهارت صحبت کنیم.

طهارت یک عنوان دینی است که فقط در امور روانی-معنوی یا امور جسمی که منجر به امور معنوی می‌شود به کار رفته است، در حالی که مفهوم سلامت اعم از قلمرو جسمی و روانی است. طهارت به پاک بودن یا پاک شدن از هر نوع آفت یا آلودگی اشاره دارد که در امور معنوی، ارتباط فرد با منبع مقدس را به چالش می‌کشد.

از این رو (طهارت) را باید کامل‌ترین درجه سلامت روانی-معنوی تلقی کرد که تنها با اتصال روانی به منبع مقدس؛ یعنی خدای متعال محقق خواهد شد.

در روایات اسلامی، سالم‌ترین قلب‌ها از آن کسانی است که به طهارت رسیده باشند (منابع دینی این ادعاها در مقاله مورد اشاره ذکر شده است).

دکتر حمید رفیعی هنر

عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛**سپید شهید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)**

این طهارت، به سالم ماندن یا سالم شدن از همه اعمال غیرهمسو با هدف متعالی اشاره دارد که به‌عنوان آفت یا آلودگی، روان فرد را دچار آسیب کرده، و ارتباط فرد با منبع مقدس یعنی خداوند را به چالش می‌کشانند.

طبق منابع اسلامی امام معصوم معدن و خاستگاه طهارت و قداست است (منبع: الکافی، ج ۱، ص ۱۹۸؛ از مهمترین منابع روایی شیعه) و افراد دیگر نیز به سبب شناخت، تبعیت، محبت، و ارتباط با امام معصوم می‌توانند به درجات مختلف طهارت دست یابند (الکافی، ج ۱، ص ۱۹۴).

به نظر شما آیا نمی‌شود سردار شهید حاج قاسم سلیمانی را در این راستا شناسایی کرد؟ روش و منش زندگی فردی و جمعی او حکایت از این جریان ندارد؟

سردار، سلیمانی، قداست، طهارت، روانشناسی سلامت

شاید سوال کنید فرد چگونه این راه سلامت را آغاز می‌کند و در مسیر طهارت قرار می‌گیرد؟ می‌دانستید یکی از تعبیری که در منابع اسلامی در مورد سلامت به‌طور فراوان تکرار شده است، تعبیر «السَّلَامَةُ مِنْ: سالم ماندن از» می‌باشد؟ کما اینکه تعبیری نیز تحت عنوان «السَّلَامَةُ فِي: سلامت در» داریم.

مواردی که در روایات با تعبیر «السَّلَامَةُ مِنْ: سالم ماندن از» به آن‌ها اشاره شده عبارتند از:

سالم ماندن از وابستگی به دنیا

سالم ماندن از تبعیت امیال و کشش‌های ناهمسو با هدف

سالم ماندن از بدزبانی، بددستی، و بدرفتاری

سالم ماندن از مصیبت‌ها و گرفتاریهای روزگار.

دکتر حمید رفیعی هنر

عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛**سپید شهید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)**

از این تعابیر ما «عامل» یا «عوامل تهدید کننده سلامت» را استخراج کرده‌ایم. این عوامل همواره برای افراد «سختی آور» و «رنج آور» است. ما برای اینکه در جریان سلامت قرار بگیریم باید از این عوامل مصون مانده یا اگر گرفتار آنها شده‌ایم بتوانیم از آنها خارج شویم .

از این رو یکی از عناصر مدل سلامت روان در اندیشه اسلامی (معیارپذیری توحیدی) است.

منظور از «معیارپذیری توحیدی» واداشتن خود به اعمال هم‌راستا با هدف متعالی و مهار خود از اعمال معارض با هدف متعالی است.

شاید سوال کنید که همه چیز که در دست ما نیست! ما چگونه از مصیبت‌ها و گرفتاریها مصون بمانیم؟ بله با برخی از عوامل باید «کنار آمد» و «تحمل کرد». از این رو عنصر دوم در مدل سلامت روان در اندیشه اسلامی «سازش پذیری توحیدی» است.

(سازش پذیری توحیدی) یعنی چه؟

«سازش پذیری توحیدی» یعنی تحمل کردن، کنار آمدن، و سازش با سختی‌ها. اما تحمل داریم تا تحمل! هر تحملی، تحمل توحیدی نیست. اگر سازش با مصیبت‌ها و سختیها با انگیزه الهی باشد؛ آن وقت «توحیدی» می‌شود. کجا می‌توان رسید به این مراحل؟! و چه کسانی به این مراحل دست می‌یابند؟ چه کسی و در چه مرحله‌ای می‌تواند ندای «ما رأیتُ الاّ جمیلاً: جز زیبایی چیزی ندیدم» سر دهد؟ البته که این سازش پذیری و آن معیارپذیری یکباره نبوده بلکه تدریجی و پیوستاری است، و نیز البته که این‌ها نیازمند «توانایی» هستند. توانایی؟ بله عنصر سوم مدل سلامت روان در اندیشه اسلامی. بر اساس این مدل، فرد با «توانایی» خود قادر به مصون ماندن یا خارج شدن از عوامل تهدید کننده سلامت خواهد بود.

توانایی‌ها؟ بله، در اندیشه اسلامی، توانایی‌هایی که ما آن را «توانایی‌های عقلانی» نامیده‌ایم زمینه‌ساز سلامت تلقی شده‌اند. برخی از این توانایی‌ها عبارتند از:

دکتر حمید رفیعی هنر
عضو هیئت علمی پژوهشگاه قرآن و حدیث

تحلیلی روان‌شناختی از شخصیت سردار رشید اسلام؛
شهید شهید حاج قاسم سلیمانی (رضوان الله تعالی علیه)

بصیرت

آگاهی

استقامت

شجاعت

صداقت

تدبیر

دوراندیشی

و شکیبایی

شهید حاج قاسم سلیمانی با استفاده از بصیرت، آگاهی، استقامت، شجاعت، صداقت، دوراندیشی، و شکیبایی یعنی با بهره‌گیری از توانایی‌های عقلانی، خود را به اعمال هم‌راستا با هدف متعالی واداشت و خود را از اعمال معارض با هدف متعالی مهار نمود. او با انگیزه الهی سختیها و گرفتاریها و دشواریهای روزگار شصت ساله خود را تحمل کرد. برای خدا و در راه خدا. آری او از «سلامت» آغاز کرد و خود را در مسیر «طهارت» قرار داد. همان جایگاهی که طاهران و مطهران عالم در آن قرار دارند.

آوینی، سلیمانی، طهارت، روانشناسی سلامت

حال می‌فهمم کمی معنای این جمله سید شهیدان اهل قلم؛ سید مرتضی آوینی (ره) را که:

(شهید!)

ای آنکه بر کرانه ازل و ابدی وجود پرکشیده‌ای!

دستی بر آر و ما قبرستان نشینان عادات سخیف را از این منجلاب بیرون کش!